

سند ملی برنامه‌درسی

درس‌نامه‌های آسان اجرا

دکتر فرخ‌لقار رئیس‌دانا Ed.S.

متخصص تعلیم و تربیت

اشاره

همه می‌دانیم که مدرسه بزرگ‌ترین نهاد آموزشی و محیطی مناسب برای تعلیم و تربیت و بهترین محلی است که می‌تواند بر رشد متعالی انسان‌ها اثرگذار باشد و کیفیت زندگی نونهالان را غنا بخشد. اکنون که اسناد تحول بنیادین نظام تعلیم و تربیت کشور شکل رسمی به خود گرفته است و آموزش‌ها بر مبنای سند برنامه‌درسی ملی مصوب صورت می‌گیرد، نقش مدرسه و معلم در استقرار نظام مورد نظر بیش از پیش نمایان شده است و برای ایفای مسئولانه آن نقش، مدیریت کارآمد و اثربخش و در عین حال کمال‌جو و مسئولیت‌پذیر و پاسخ‌گو، چه در سطح مدرسه و چه در سطح کلاس درس، ضرورت و اهمیتی بسزا دارد.

از آنجا که مفاد اسناد در دست مدیران و معلمان گرامی، به ضرورت ماهوی، پیچیده و شامل کلی‌گویی در موارد متعدد و متنوع اجرایی است، بر آن شدیم در این دوره از مجله، در سلسله گفتارها یا مقاله‌هایی تبیینی، مفاهیم اساسی، رویکردها، راهبردها و هدف‌های مورد نظر مستتر در اسناد تحول و برنامه‌درسی ملی را شرح و بسط دهیم؛ با امید آنکه ضمن معرفی انتظارات اساسی سند و ارائه راهکارهای عملی، بتوانیم مسیر اجرای منویات نظام توسط معلمان و مربیان محترم را هموارتر سازیم. در هر شماره از این مجموعه نوشتار بخشی از مفاد اسناد را تبیین خواهیم کرد که بتواند در عمل پاسخ‌گوی سؤالات مربیان باشد و در بچه‌های تازه‌ای را به ذهن‌های خلاق معلمان به‌منظور برنامه‌ریزی و طراحی فرایند یاددهی - یادگیری بگشاید. در این شماره، سرفصل‌های نوشتارهای پسین و شمه‌ای از جزئیات قابل طرح برای آگاهی معلمان ارائه می‌شود.

«چرایی و چگونگی ارتباط با خدا، خود، طبیعت و دیگران»، و «ایمان و باور قلبی»، «فطرت‌گرایی و دین‌محوری»، نمونه‌هایی از موارد قابل طرح خواهند بود. هدف عمده از طرح این موضوعات، روشن‌نگری تفاوت‌های اساسی میان مفاهیم مطرح شده در دو نظام قبلی و فعلی تعلیم و تربیت است.

راهکارهای عملی آسان اجرا

در این بخش از گفتارها، در هر شماره سعی می‌شود راهکارهای عملی آسان، برای اجرا در محیط مدرسه و کلاس درس، به تناسب سن و توانمندی‌های دانش‌آموزی و هدف‌های مرتبط با رشد و

طبیعت، «هویت و کرامت انسانی»، «ارزشمندی تفکر و تعقل»، «جایگاه علم و عمل»، «مبانی هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی، روان‌شناختی و... در نظام تعلیم و تربیت»، «فلسفه تعلیم و تربیت و چرایی و چگونگی آن»، «غایت علم‌آموزی و شیوه‌های اقدام به اعمال نیکو و موثر»، «محیط یادگیری اثربخش در جهت ارتقای منزلت و شأن اخلاقی، فرهنگی و اجتماعی»، «اثر فرهنگ، الگودهی و الگوپذیری»، «دستمایه‌های کسب عزت و اقتدار ملی»، «نظام معیار اسلامی ایرانی»، «نقش رسانه‌ها و خانواده»، «موقعیت و هویت‌یابی»،

موضوعات تبیینی و تشریحی

در اسناد تحول بنیادین نظام رسمی و عمومی و برنامه‌درسی ملی، مفاهیم متعددی آمده است که بدون فهم دقیق معنای مورد نظر و درک چرایی و چگونگی طرح آن‌ها، امور اجرایی مرتبط با مفاد نظام به‌درستی عملی نخواهد بود. معلمان گرامی باید ابتدا خود به شناخت کافی و درست آن مفاهیم برسند تا بتوانند سکن هدایت فرایند یاددهی - یادگیری را به‌دست گیرند و دانش‌آموزان را در مسیر درست رشد و تحقق هدف‌های متعالی مورد نظر نظام هدایت و راهبری کنند. تبیین مفاهیمی چون «حیات

در اسناد تحول
بنیادین نظام
رسمی و عمومی و
برنامه‌درسی ملی،
مفاهیم متعددی
آمده است که
بدون فهم دقیق
معنای مورد نظر
و درک چرایی و
چگونگی طرح
آن‌ها، امور اجرایی
مرتبط با مفاد نظام
به‌درستی عملی
نخواهد بود.

- نقش تکنولوژی آموزشی در طراحی‌های اجرایی برنامه‌های درسی؛
- شناخت دانش‌آموز به‌عنوان یادگیرنده‌ای فعال و عمده در فرایند یاددهی - یادگیری؛
- نقش محوری رهبری فرایند یاددهی - یادگیری توسط معلم، چرایی و چگونگی آن؛
- نقش «مشاهده» به‌عنوان فن اثربخش در پیشبرد مؤثر و مثبت یادگیری؛
- نقش «ارزشیابی» به‌عنوان محور هدایت‌گر فرایند یاددهی - یادگیری؛
- «محیط یادگیری» چرایی و چگونگی خلق محیط‌های

خواهد بود؛ انسان‌هایی که با تسلط بر معرفت علمی، دینی و احترام به ارزش‌های اخلاقی خود بتوانند موجبات استحکام مردم‌سالاری دینی، تحکیم وحدت ملی و ایفای مسئولیت‌های شهروندی را به‌صورتی نیکو و مفید فراهم کنند.

برخی موارد قابل طرح در این بخش به شرح زیر خواهد بود:
- تعالی، نقطه‌اوج رشد در هر مورد از موارد یادگیری؛
- راهکارهای ایجاد انگیزه مطالعه، یادگیری، خودیادگیری و فراشناخت؛
- یادگیری‌های مشارکتی، تلفیقی، پروژه‌ای و انفرادی؛

تعالی و انتظارات پیش‌بینی شده در برنامه‌های درسی مطرح و رهنامه‌هایی به‌صورت درس‌نامه، با ذکر مثال‌های موردی و مصداقی ارائه شود تا معلمان و مربیان بتوانند ضمن آشنایی با فنون الگوگیری، طراحی و برنامه‌ریزی اجرایی، به مهارت‌های نسبی اجرای عمل دست یابند. هدف نهایی از ارائه نمونه‌ها و مصداق‌ها توانمندسازی مجریان برنامه‌های درسی در ایفای نقش پرمسئولیت خویش به‌منظور ارتقای فرهنگ عمومی و زمینه‌سازی برای تکوین تمدن اسلامی - ایرانی و شکل‌دهی شخصیت و هویت انسان‌های مولد سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی

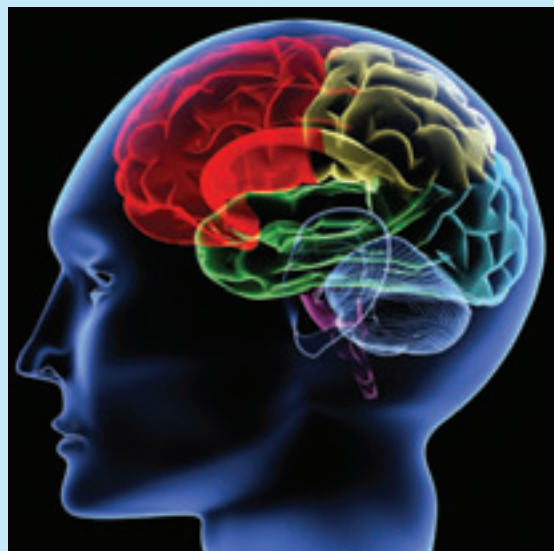

آموزشی اثربخش هم‌راستا با هدف‌های آموزش و تربیت؛
 - استفاده از فناوری آموزشی به‌نحوی درست و بجا در موارد متنوع تربیتی؛
 - توجه به احساسات، عواطف و هیجانات در یادگیری و تمرکز بر هوش عاطفی و هیجانی؛
 - توجه به رشد در همه ابعاد شناختی، فیزیکی و بدنی، روانی، هنری، اخلاقی و ارزشی و زیبایی‌شناختی؛
 - تفکر و تعقل و خردورزی مبنایی برای رشد و یادگیری و خلاقیت همراه با ضرورت ایجاد ایمان و باور قلبی به درستی انتخاب راه، با رعایت موازین اخلاقی و ارزشی و مرتبط کردن آحاد یادگیری با بوده‌ها و بایسته‌هایی چون خدا، خود، طبیعت و انسان‌های دیگر؛

-والانگیزی، هدف‌مندی، مسئولیت‌پذیری و تکلیف‌جویی

برای رشد و در جهت کسب رضای الهی؛
 طراحی آموزشی متکی بر تکنولوژی آموزشی در چارچوب عرصه‌ها و عناصر مورد نظر برنامه درسی ملی و...

آیامی دانید که

* مغز انسان با وجود وزن نسبی بسیار اندکش در بدن، حاوی حدوداً دویست میلیون سلول عصبی است که از طریق آن‌ها کلیه ارتباطات داخلی بدن را مدیریت می‌کند؛

* مغز انسان با برقراری اتصالات عصبی، در واقع مستمراً در حال تفکر است. به عبارت دیگر، هر تفکر مغز موجب اتصالاتی عصبی می‌شود که رفتاری خاص نتیجه آن است. نکته قابل توجه این است که فکر غیرمعطوف به هدفی ارزشمند، اگرچه اتصالاتی عصبی به وجود می‌آورد، اما نتیجه آن در رشد فرد اثری نخواهد داشت. لذا هر چه فکر کیفی‌تر و هدفمندتر و ارزشی‌تر باشد، نتیجه آن نیز کیفی‌تر و ثمربخش‌تر خواهد بود.

* با هدایت تفکرات دانش‌آموزان به سوی یادگیری هدفمند و معنادار، می‌توان سیم‌کشی عصبی مغز را عوض کرد.

* محرک‌های تفکرات مغزی متعدّدند و آشنایی با انواع آن‌ها برای هر مربی ضروری است. محرک‌های ایجاد انگیزه یادگیری، عوامل رغبت‌زای یادگیری و محیط‌های جذاب یادگیری از جمله محرک‌های مهم‌اند. برای مثال، «خندیدن» فرایند پیچیده‌ای است که بخش‌های متعدّدی از مغز انسان را درگیر می‌کند، یعنی موجب اتصالات عصبی در قسمت‌های مختلف مغز می‌شود. لذا فراهم کردن محیط یادگیری بانشاط و توأم با خنده، بر کیفیت یادگیری می‌افزاید.